

Rotterdam legt voegenslijpen strak aan banden

Onbeschermdde voegenslijper wordt zonder pardon van steiger gehaald

Monique van Blijswijk

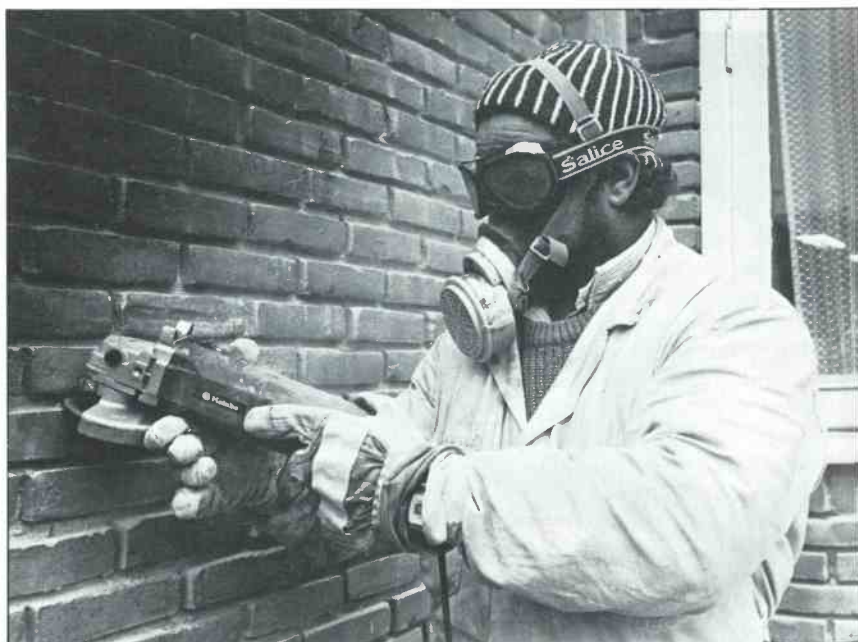
Jarenlange klachten van omwonenden over stofoverlast plus het bericht van de Arbeidsinspectie dat die stof een hoge concentratie respirabel kwarts bevat, waren voor de afdeling Bouwveiligheid van de gemeente Rotterdam aanleiding het uitslijpen van metselvoegen in deze stad strak aan banden te leggen. Maatregelen als het natmaken van gevels zodat de stofontwikkeling tot een minimum beperkt blijft, het dragen van de juiste kledij en goede ademhalingsbeschermingsmiddelen door de slijper en het aanbrengen van zeil om stofoverlast in de omgeving te voorkomen worden nauwgezet in het oog gehouden. Werknemers die slijpen onder (gezondheids-)gevaarlijke omstandigheden haalt men zonder pardon van de steigers en mogen er pas weer op als aan de voorgeschreven veiligheidseisen is voldaan.

Naar zeggen van de heer C. van Pelt, afdelingschef bouwveiligheid, is Rotterdam de enige stad in Nederland waar maatregelen zijn genomen tegen gevaren die ontstaan bij het uitslijpen van metselvoegen. 'Wij krijgen wel eens telefoontjes uit het land met de vraag hoe wij het hier aanpakken, maar daar blijft het bij. Wij lopen duidelijk op de zaak vooruit, wij durven gewoon weg nee te zeggen.'

Het inademen van kwarts, een uit kiezelzuur bestaande delfstof, is schadelijk voor de gezondheid. Een slijper die zonder gelaatsmasker werkt en die geen maatregelen neemt om een grote stofemissie tegen te gaan, verhoogt zijn kans op het oplopen van stoflongen of silicose (afzetten van kalk of kiezelstof in de longen). In deze berichtgeving vond Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente Rotterdam de reden het uitslijpen en -hakken van voegen van strenge veiligheidseisen te voorzien. Dit aan de hand van art. 382, derde lid, van de bouwverordening in die stad, waarin staat dat het gebruik van een werktuig dat schade of ernstige hinder voor de omgeving veroorzaakt of kan veroorzaken, verboden kan worden. In een brief aan de Algemene Voeigerspatroonsbond in Rijswijk liet de gemeente Rotterdam eind vorig jaar weten dat bij het uitslijpen van voegen dermate grote stofconcentraties vrijkomen die zowel voor de slijper

als voor de omgeving hinderlijke gevolgen hebben. Daarom staat men het niet langer toe dat dergelijke werkzaamheden verricht worden, tenzij blijkt dat de nodige maatregelen zijn getroffen.

'Een aannemer moet in Rotterdam aantonen dat hij voldoende voorzieningen heeft getroffen, eerder krijgt hij van ons geen fiat om te slijpen. En als de omgeving zo dicht bebouwd is dat de stof te lang blijft hangen, dan verbieden we het uitslijpen helemaal', verklaart de heer C. van Pelt van de afdeling bouwveiligheid. 'Met ingang van 1 november van het vorig jaar is slijpen zonder veiligheidsmaatregelen verboden. Werknemers die nu slijpen onder gevaarlijke omstandigheden halen wij zonder meer van de steigers en krijgen pas dan toestemming verder te werken als aan alle veiligheidseisen voldaan is. We hebben het hier nog niet meegemaakt dat een slijper meer dan een keer van de steiger is gehaald. Het voor enige

Onderzoek verricht door de Arbeidsinspectie wijst uit dat slijpstof zich makkelijk vasthecht aan een overall, een wollen das of muts. Een zeiljack beschermt volgens de AI veel beter. Foto: 't Sticht BV.

tijd stilgooien van een project werkt duidelijk harder door op het treffen van goede voorzieningen dan het opstellen van een procesverbaal.' Volgens Van Pelt is over de noodzaak van slijpen eigenlijk nooit goed nagedacht, te meer daar het uitslijpen van voegen niet zo kostbaar is. De stelling dat het verfraaiend staat gaat naar zeggen van Van Pelt niet op, aangezien tijdens de slijpwerkzaamheden een groot aantal stenen beschadigd worden. En ook het feit dat voegen op een dergelijke manier onderhouden moeten worden (oude voegen wegslijpen, de muur impregneren met chemische middelen en vervolgens opnieuw voegen) teneinde waterdorslag te voorkomen is naar zijn mening niet steekhoudend, omdat voegen vaak harder zijn dan steen. 'Rotterdam heeft regelmatig contact met de Arbeidsinspectie over deze problematiek, maar ondanks dat heeft men daar onze maatregelen nog niet landelijk overgenomen', legt de heer Van Pelt uit. 'Eerst moeten alle tien districten van de Arbeidsinspectie op een lijn gebracht worden en dat vergt veel tijd. Ik denk dat daar zeker vijf à tien jaar overheen gaat. Tot nu toe is Rotterdam de enige stad in ons land waar maatregelen genomen zijn tegen gevaren die ontstaan bij het uitslijpen van metselvoegen. Ik krijg wel eens een telefoontje over hoe we de zaak hier op poten hebben gezet, maar daar blijft het bij. Rotterdam loopt duidelijk op de zaak vooruit, hier durft men gewoon nee te zeggen.'

Voegersopleiding stelt weinig voor

De Voegerspatroonsbond is niet echt gelukkig met de Rotterdamse va-

riant. Volgens de algemeen secretaris, de heer R. Van Bergen, gaat het slecht met de branche nu het aantal opdrachten terugloopt. Maatregelen zoals in Rotterdam genomen zullen de zaak zeker niet in een betere positie brengen, zeker niet gezien de dure investeringen die nodig zijn voor het treffen van juiste veiligheidsmaatregelen, zoals een afzuiginstallatie, maskers, gehoorbescherming en speciale kleding (bijvoorbeeld een zeiljack, waar het stof zich moeilijk aan vasthecht).

De bond onderkent evenwel het belang van goede informatie over slijpwerkzaamheden. De laatste vier jaar is men dan ook bezig met het plan om via het leerlingwezen extra onderlicht te geven over voegen en slijpen. Van Bergen: 'Tot op de dag van vandaag heeft een voegersopleiding niet veel om het lijf, voor voegen en slijpen heb je niet veel nodig. De huidige patroons moeten het dan ook hebben van de ervaring dat de stof nadelig is voor de gezondheid. Velen van hen weten niet wat de stof bevat. Ze hebben die informatie niet, onder meer omdat ze niet zijn aangesloten bij een bond (de Voegerspatroonsbond telt ongeveer 110 leden, tien procent van het aantal geregistreerde voegers), of omdat ze illegaal gevestigd zijn. In die nieuwe opleiding, waarover we nog overleg voeren met de Ministeries van Economische Zaken en Onderwijs en Wetenschappen, willen we de voegers bekendmaken met allerlei stoffen die vrijkomen tijdens het slijpen en met de chemische middelen die bij het opnieuw voegen gebruikt worden. Zoals het er nu uitziet, gaat die opleiding in 1987 van start.'

Na het schrijven van de Arbeidsinspectie en Bouw- en Woningtoezicht Rotterdam heeft de Voegerspatroonsbond haar achterban ingelicht over het nadelige effect dat het uitslijpen van metselvoegen met zich meebrengt, maar om nu te stellen dat men erg geschrokken is, kan Van Bergen niet zeggen. In ieder geval is men niet zò verontrust, aldus de algemeen secretaris, want de brieven uit Voorburg en Rotterdam vormden geen aanleiding tot een driftig heen en weer geschrijf. Reden voor Van Bergen om zich af te vragen of veiligheidsvoorschriften zoals in Rotterdam gelden wel echt nodig zijn, zeker als het hier gaat om zeggen en schrijven één stad.

Nog geen landelijke aanpak

De metingen die de Scheikundige Dienst tussen 18 november 1984 en

Uit metingen die in de loop van 1984 en 1985 verricht zijn door de Scheikundige Dienst van de Arbeidsinspectie blijkt dat bij het uitslijpen van metselvoegen met een mechanisch gedreven handslijptol hoge stof- en kwartsconcentraties vrijkomen die zich makkelijk in de lucht verspreiden. De uitslag van deze eerste metingen luidt dat de maximaal aanvaarde concentratie (MAC-waarde) respirabel kwarts in de inademingslucht van de slijper verregaand wordt overschreden. De MAC-waarde van respirabel kwarts is vastgesteld op 0,15 mg per m³ lucht, het onderzoek toont echter aan dat de concentratie in de praktijk 12 tot 59 maal hoger ligt. Ook het respirabel stof overschrijdt de vastgestelde MAC-waarde van 5 mg per m³ lucht met een concentratie die 3 tot 11 maal hoger ligt. Alleen bij het uithakken van metselvoegen komt aanzienlijk minder respirabel kwarts vrij (tijdens metingen in 1985 werd 0,01 tot 0,13 mg per m³ lucht gemeten).

Een van de methoden die de Scheikundige Dienst toepast om de hoeveelheid respirabel kwarts te meten is via de zogenaamde Personal Air Sampler (PAS). De PAS wordt aan een persoon bevestigd, waarbij hij in staat blijft zijn werkzaamheden op een normale wijze te verrichten. Tijdens het slijpen zuigt de PAS continu lucht aan uit de ademzone van de betreffende persoon. De PAS bevat een monsternamekap die bestaat uit een filterhouder met een membraanfilter en een cycloon. Deze cycloon bootst de filtereigenschappen van de bovenste ademhalingswegen van de mens na. Op de filter slaat dan alleen het respirabel stof neer (stofdeeltjes kleiner dan 5 micrometer). Deeltjes groter dan 5 micrometer vallen in een verzamelbunker. Beide fracties worden afzonderlijk gewogen en vormen tezamen het zogeheten totaalstof. In het respirabel stof wordt, met behulp van infrarood-spectrometrie, het kwartsgehalte bepaald.

23 augustus 1985 verrichtte zijn in december van het vorig jaar samengevat in een beknopt rapport. Beknopt, omdat tot nu toe slechts vier metingen uitgevoerd zijn. 'Het zijn er inderdaad niet veel', geeft de heer P. van der Riet, onderzoeker bij de Scheikundige Dienst van het Directoraat-Generaal van de Arbeid in Voorburg en als zodanig ►

nauw betrokken geweest bij de metingen. 'We hebben er eenvoudig de tijd niet voor gehad en ook in de nabije toekomst zie ik geen mogelijkheid tot meer onderzoek vanwege een cursus die wij met onze dienst gaan volgen. Als er meer metingen verricht worden, dan zal dat zeker niet vóór 1987 zijn.'

Volgens de heer Van der Riet moet men eigenlijk een aantal jaren achtereen meten, onder allerlei weersomstandigheden en in diverse situaties om de nadelige effecten van het uitslijpen van metselvoegen te berekenen. Uit het eerste, voorlopige onderzoek blijkt dat er verschillende factoren zijn die het ingewikkeld maken om standaardveiligheidsmaatregelen voor te schrijven. Deze factoren zijn de plaats van werken (beschut/onbeschut), de samenstelling van de voeg (veel/weinig zand; zandkorrels bestaan uit meestal zeer onzuivere kwarts), de vochtigheid van de gevel en de weersomstandigheden (zon/regen/wind). Landelijke maatregelen zijn dan ook nog niet genomen. Tot het moment dat algemene veiligheidsmaatregelen van kracht zijn adviseert de Arbeidsinspectie eerst na te gaan of de behandeling van voegen met een slijptol noodzakelijk is en zo ja, dan enkel slijpapparatuur te gebruiken die aangesloten is op een afzuiginstallatie. De slijper zelf moet in dit geval een halfgelaatsmasker met stoffilter (type P2) dragen, waarbij de filter regelmatig vervangen moet worden om verzekerd te zijn van een

De filter van een stofmasker moet regelmatig vervangen worden om verzekerd te zijn van een goede werking. Foto: 't Sticht BV.

goede werking. Beschikt men niet over apparatuur met afzuiging, dan schrijft de Arbeidsinspectie voor dat het slijpend personeel een volgelaatsmasker draagt met een aanblaasfilter (type P3) en dat in een straal van ongeveer vijf meter geen onbeschermde personen aanwezig mogen zijn. Van der Riet: 'Hier en daar is men binnen de Arbeidsinspectie wel bezig met de problematiek, maar het is nog niet landelijk gestructureerd. Wat dat aangaat verkeert alles nog in een overlegsituatie en worden voorlopig geen eisen gesteld aan voegersbedrijven. Maar dat neemt niet weg dat de districten zelf metingen kunnen verrichten. Met name in het derde en tiende district houden actieve bouwcontroleurs zich bezig met veiligheidseisen ten aanzien van het uitslijpen van voegen. Het zijn dan ook deze twee districten die gereageerd hebben op onze plannen in de toekomst metingen te gaan verrichten op plaatsen waar goede veiligheidsmaatregelen zijn getroffen. Van de andere districten zijn nog geen reacties gekomen.'

Geen aandacht voor medisch aspect

De Arbeidsinspectie houdt zich niet bezig met de registratie van slijpers die naar aanleiding van hun werk zijn afgekeurd. Ook met de afkeuringsprocedures heeft zij geen enkele bemoeienis. Maar omdat bij het Directoraat-Generaal van de Arbeid in Voorburg geen enkele melding binnenkomt, houdt het nog niet in dat er niemand is of wordt afgekeurd. Naar zeggen van een medewerker van de Medische Dienst van de Arbeidsinspectie is het nog maar de vraag of een beroepsziekte als silicose in kaart wordt gebracht, aangezien deze aandoening zich meestal manifesteert als de slijper al enige tijd buiten het arbeidsproces verkeert.

Ook BGBouw is niet op de hoogte van het aantal slijpers dat momenteel in de WAO loopt. In een beroepsstudie die op 1 juni van dit jaar via deze instantie wordt uitgegeven zijn dan ook geen cijfers van silicose-gevallen opgenomen. Volgens de heer Pool, werkzaam bij de BGBouw Alkmaar en als onderzoeker bij de studie betrokken, is het moeilijk achter deze cijfers te komen. Over de historie van het slijpen is nagenoeg niets bekend, met als gevolg dat ook over het mechanisch uitslijpen bijna geen informatie te verkrijgen is.

In het BGBouw-rapport derhalve

geen aandacht voor dit medische aspect van de zaak. Wel ruime aandacht voor de arbeidsomstandigheden waaronder slijpers hun werk verrichten en over de noodzaak van het slijpen (bij zeer harde voegen is het slijpen niet altijd te vermijden). De werkgroep die met de studie bezig is neemt tevens een aantal aanbevelingen in het rapport op die tot verbetering van de werkomstandigheden moeten leiden. ●

VERSCHEENEN

Welke materialen bij welke chemicaliën?

Vaak wordt het Veiligheidsinstituut gebeld met de vraag welke materiaalkeuze moet worden gemaakt voor handschoenen bij het werken met bepaalde chemicaliën. Ons bekende Chemiekaartenboek geeft in die gevallen helaas onvoldoende aanwijzingen.

Om hierin te voorzien is een brochure 'Welke materialen voor handschoenen en andere werkkleding te gebruiken bij welke chemicaliën?'. Hierin zijn ruim 400 stoffen die in het Chemiekaartenboek zijn beschreven opgenomen. De lijst geeft aan welke materialen wel en niet geschikt zijn, waar bij duidelijk wordt aangegeven in hoeverre de aanbevelingen op harde of meer vage gegevens zijn gebaseerd. Bij de opstelling van de lijst is uitgegaan van de ACG/H-Richtlijn voor Beschermende Kleding, die o.a. een aanbevelingenlijst per chemische familie bevat. De stoffen uit het Chemiekaartenboek zijn aan de hand van deze lijst ingedeeld. Daarnaast worden voor een beperkt aantal chemicaliën specifieke aanbevelingen gedaan. De materialen die in de aanbevelingen worden genoemd zijn: butylrubber, natuurrubber, neopreen, neopreen/styreen-butadien-rubber, neopreen/natuurrubber, nitrilrubber, nitrilrubber/polyvinylchloride, polytheen, polytheen gechloreerd, polyurethaan, polyvinylalcohol, polyvinylchloride, styreen-butadien-rubber en viton. Van deze materialen worden bovendien de mechanische eigenschappen opgesomd. Deze overzichtelijke brochure kan zowel als aanvulling op het Chemiekaartenboek als op zich worden gebruikt. De brochure is uitgevoerd in A5-formaat en is te bestellen bij de afdeling Verkoop van het Veiligheidsinstituut. ●